بەشی 2 (کوتای)

لەخوێندنەوەی بەشەکانی دیکەی ئەم کتێبەدا خوێنەر بۆی دەردەکەوێ جەوهەری ئەم تیمەی سەرکردایەتی بزووتنەوەی رزگاریخوازی کوردی دەکرد بەسەرکردایەتی پارتی دیموکراتی کوردستان بەسەرۆکایەتی مەلا مستەفا، بەپێچەوانەی زۆرێک لەو شۆڕشە رزگاریخوازانەی گەلانی ژێردەستە لە "جیهانی سێیەم" کە بورژوای نیشتیمانپەروەر سەرکرەدایەتی دەرەبەگەکانی دەکرد لە ململانە میللی رزگاریخوازە چەکداریەکان ، کەچی ئەم هاوکێشە لای سەرکردەکانی جولانەوەی کورد پێچەوانەبۆوە ، "دەسەلاتی ئاغایەتی لەسەر بنەمای ئایدۆلۆژی خۆیدا" بەچاکیش دەردەکەوێ نە پابەندبوونی هەردوولایان بەبنەمای نەتەوەییەکان و نیشتیمانیەکان: بورژوای گچکەی نەشونما و توخمەکانی دەرەبەگایەتی کورد .

دەستبژێری سەرکردایەتی کورد کە دەستی بەسەر بزوتنەوەی کوردیدا گرتبوو پێکهاتبوو لە ئەندامانی مەکتەبی سیاسی کە سەرچاوەی رۆشنبیریان زانکۆکانی عیراق بوو و لاسایی نموونە نەتەوەییەکان عەرەبیان دەکردەوە بەهەموو نەگونجانێکەوە لەگەڵ بەهاکانی دیموکراسی یانیش رێبازی مارکسی — لینینی وەک چاولێکەریی کۆمۆنیستەکان عیراق گرتەبەر کە سەرەنجام تاکرەوی هەردوو حیزب (حیزبی بەعسی عەرەبی ئیشتراکی و پارتی دیموکراتی کوردستان) حاکم بوو لەحاڵەتە کوردیەکەدا جیاوازی تەمەن زۆر بوو لەنێوان مەلا مستەفاو ئەندامانی مەکتەبی سیاسیدا ، هەروەهاش لەمەسەلەی رادەی خویندن ، مەلا مستەفا زیرەک بوو بەلام بێ زانستی سەردەم، دەیزانی چۆن هێزە خێڵەکیەکان بەکار بهێنێ بۆ پشکستپێدانی نەیارەکانی ناوخۆ لەکاتی شەڕ و ناکۆکیدا ، جیاوازیش لەنێوان هەردوولا ، ئەندامانی مەکتەبی سیاسی (پدک) و سەرۆکەکەی ناکۆکیەکی ئاسایی نەبوو لەنێوان خەباتگێڕانی پابەند بە بەرژەوەندیەکانی گەلەکەیان و لێبوردە نەبوون تا کێشەو ناکۆکیەکانیان بەشێوازی دیموکراسیانە چارەسەر بکەن و پشت بە دەستووری حیزب ببەستن و رەچاوی بەرژەوەندی گەلی کورد بکەن، بەڵکو هەردوولا بەخێراییەکی لەڕادەبەدەر تووڕەییەکی هێستریانە پەنای وەبەر زمانی گولله برد .

لەهێندێ قۆناخدا ناکۆکیەکانی هەردوولا گەیشتە ئاستێکی زۆر نزم و دارمانی بەهای نیشتیمانپەروەری بەجۆرێ چاودێرانی سەرسام کرد ، بێ ئەوەی گوێ بدەنە ئەو مەترسیانەی رووبەڕووی چارەنووسی میللەت دەبنەوە لەوانەیە ئەوەی زۆر جێگەی داخ بێت ئەوە بووبێ رێگا بە رق و کینە درا هەڵوێستەسیاسیەکانی هەردوولا هەڵسوڕێنێ ئەویش لەسەر حسابی مافەکانی گەلی کورد کە لە شەڕێکی دژواردایە کە بەردەوام حکومەتەکانی عێراق دەیسەلمێنن . هەردوولایان ئاگربەستیان لەگەڵ بەغدا راگەیاند یانیش دەبوونە هاوپەیمانی بەمەبەستی یەکلابوونەوەی حیساباتی ناوخۆیان ، هەروەها سەرکردایەتی کورد ئەو رق و کینەی حیزبیان بەشێوەیەکی بەرنامە داڕێژراو گواستەوە بۆ ناو جەماوەر ، هەندێ جار بەنهێنی و هەندێ جاریش بەئاشکرا بۆ ئەوەی هێندە چەکدارەکەیان بەگوێ رایەڵی بهێڵنەوە و بەگیانی دوژمنکارانە گۆشیان بکەن تا شەڕی ناوخۆی کوردی — کوردی پێبکەن .

حکومەتەکانی دەوروبەر پێشوازییان لە بەکارهێنانی ئەو رق و کینانەی کوردستان کرد بۆ هەڵگیرساندنی شەڕی خوێناوی بۆ ئەوەی ئەو حیزبانە دەرفەتی ئەوەیان نەبێ مێشکیان ساف ببێت و جەخت لەسەر

مافه نەتەوەییەکان بکەنەوە . لەهەندێ کاتدا ئەو سەرکردانەی (پاڵەوانی جەنگی ناوخۆ) لەیەک کاتدا دوو شەڕیان بەسەر گەلی کورد سەپاند . شەڕی کورد و کورد و بەردەوام بوونی بەرەنگاری هێرش و پەلامارەکانی حکومەتی بەغدا ، کوردستانی ئازادکراو لە دەسەڵاتی سەدام دوای ئەوەی لەکوێت راونرا لەساڵی 1991 دا شەڕی زەعامەتی بینی ، شەڕی مۆتۆپۆلکردنی سەرچاوەکانی دارایی لەنێوان مەسعود بارزانی کە بە پشتیوانی سەدام دەستی بەسەر داهاتی ئیبراهیم خەلیلدا گرتبوو و قایل نەبوو لەگەڵ جەلال تاڵەبانیدا بەشی بکات ، بەمەش گەلی کورد هەزاران قوربانی دا ، لەبارودۆخێکدا کە لەوانەبوو سەرکردەکان ریزی میللەت لەدەست بدەن و وەک سیاسەتمەدار خانەنشین بکرێن و راپێچی بەردەمی دادگا بکرێن ، بەڵام کارەساتی کورد لەوەدایە ئازاد نیە لە هەڵبژاردنی سەرکردەکانیدا ، چونکە ئیرادەی زەوت کراوە و لەزۆر لاوە داگیر کراوە بۆیێ گوێ نادەنە هەستی جەماوەری کوردستان مادام دووربن لە لێپرسینەوە .

نەخۆشیەکانی دەستبژێر مۆنۆپۆلی دەسەلات و بلاوبوونەوەی فەرهەنگی رق و کینە لو ناو کومەلگای کوردستانی دا، بوو بە کۆسپ لەبەردەم پەیدابوونی نەوەیەکی سەرکردەی نوێی ئازاد لە گرێ کوێرەی خۆبەزل زانین و رق و کینەی داپۆشراو و دیاردەی ((من یان ئەز)) کە لە رەفتاری سەرکردەکان رەنگی داوەتەوە ، لەخۆبایی (لوت بەرزی) سیاسەت مەدارانی کورد بەردەوام بوون لەسەر شانۆی بزووتنەوە نیشتیمانیەکەی کوردستانی باشوور لەنیوەی دووەمی سەدەی بیستەمدا تا دەگاتە ئەمڕۆش .

ئارەزوی شەخسی و حیزبیەکان لەپێش ئیعتیباری نیشتیمانی بوو، سەرکردەکان زۆر لە کێشەکانی میللەت بچوکتربوون ، ئەو تەرزە سەرکردانە گیانی حیزبایەتیەکی تەسکیان هەیەو تووشی رکابەری شەخسی ببوون و بۆ چەند ساڵ بارودۆخی سیاسیان ژەهراوی کردبوو و کوشت و برو ئەشکەنجەیان لە کۆمەڵگای خۆیاندا پیادە کردبوو و زۆر مەیلی بەخودکردنی کێشە نیشتیمانیەکانیان هەبوو و تووشی نەخۆشی دەمارگیری ببوون و گرێ کوێرەی ترس و نەبوونی متمانەو زاڵبوونی گومان لەنیازی پیلانگێڕی بەرامبەر باڵی بەسەردا کێشابوون ئەو گیانی خۆبەزل زانینەی لایان دروست ببوو شوێنی ئەو موعاناتەی گرتبۆوە کە لە ئەنجامی هەستکردن بوو بە زەلیلیان لەسەر دەستی دەوڵەتی سەردەستەدا ئەوەش وای کرد تەوژمی توندوتیژی و رق و کینەی پەردەپۆش کراو بە موجامەلە کردن لەناخیاندا چەکەرە بکات کە لەکاتی باسکردنی مەسەلەی ((پایەی سیاسی یان کۆمەڵایەتی یان سەرۆکایەتی یان دابەشکردنی سەروەت و سامان)) دێنە ئاراوە، هێندێ لەو سەرکردانە نەخوش و شەیدایی لەقەبی "سەروک" ن وپێ رازین هەتا بەخشەندەری سەدام حسێن بێ بە بەخشینی نهێنی دارایی و تانک و گاردی کۆماریش دروستی کردبن. دەرکەوتنی ئەو سەرکردانە لەسەر شانۆی سیاسی کوردیدا بۆ ماوەی شەست ساڵ زیاتر کە زادەی – کوردستانی باشوور – بوون نەیانتوانی لە چارچێوەی ئامانجە خودیەکان و تۆمەتی پارەکۆکردنەوە و دەسەڵاتگرتنە دەست بچنە دەروە، بەدەربوون لە هەموو شەرعیەتێک و لێپرسینەوەیەکی یاسایی ، هەروەها ئەوە نیشانەیەکە بۆ لاوازی هۆشیاری سیاسی لای کۆمەڵگای کوردستانی و لاوازی لەمبەرەکانی بۆ نەهێشتنی گاڵتەکردنی سەرکردەکانی کورد بەچارەنووسیان ، ئەو دەسەڵاتە رەهایە دواکەتوو سەرکوتکەرە بووە مایەی داخرانێکی سیاسی قووڵ و درێژخایەن کە

لەکۆمەڵگای ئێمەداو ڕێگربوو لەبەردەم بنیاتنانی دەسەڵاتێکی شارستانی و شەرعی ، ئەوەش وای کرد دەرگا لەبەردەم زۆر شێوازی توندوتیژی فیکری و سیاسی و جەستەییدا ئاوەڵابێت .

بەهای نیشتیمانیەکان لای دەستبژێری کورد ئەوانەی سەرکردایەتی بزوتنەوەی کوردیان دەکرد بەشێوەیەکی سەرنج ڕاکێش لەنیوەی دووەمی سەدەی ڕابردوودا تێک چووبوو ، ڕێک پێچەوانەی ئەو دەستبژێرەی سەرکردایەتی ڕاپەڕینەکانی کوردیان کردبوو لەنیوەی یەکەمی سەدەی بیستەمدا ئەوانە ژیانی خۆیان بۆ کێشەی گەلەکەیان بەخت کرد وەکو شێخ عەبدولسەلام بارزانی کە سەرکردایەتی دوو ڕاپەڕینی دەکرد و شێخ سەعیدی پیران و شێخ ڕەزای دەرسیمی و قازی محمد، شێخ مەحمودی حەفید لەپێش ئەفسەرە سیاسیەکانی بەریتانیا سەری دانەنواند لەکاتێکدا بریندار و بەدیل گیرابوو بوو ، ئیحسان نوری پاشا بەرپەرچی پێشنیازێکی کۆلۆنێل فەرهاد بەگی دایەوە کە لە شەڕی (کانی کەوڕک) شکستی و داوای لە ئیحسان پاشاکرد تەن بەتەن شەڕ بکەن ، بەڵام وەڵامی ئیحسان پاشا ئەوەبوو ئەگەر مەسەلەکە ئەوەندە سانایەو بەکوشتنی یەکێکمان کۆتایی دێت ئەوە لەم حاڵەتەدا دەبێ سەرۆکی تورکیا زۆرانم لەگەڵ بگرێ و تۆ لەپایەی من نیت [1] ، دەبێ ئەوەش بزانی ئەگەر ئیحسان نوری پاشا بکوژرێ ئەوا لەنێو گەلەکەماندا هەزاران کەسی وەک من هەن بەڵکو لەمنیش باڵاترن و ڕۆڵی من دەگێڕن . بەم ڕستەیە ئیحسان نوری شانازی نەتەوە بەخۆی بەرجەستە دەکات ، شۆڕشی (خۆیبوون) کە ئیحسان نوری پاشا سەرکردە سەربازییەکەی بوو ئامانجی ڕزگاری کردنی کوردستان و دامەزراندنی دەوڵەتی سەربەخۆیی کوردی بوو .

ئەوەی شایانی باس بێت زۆربەی زۆری سەرکردەکانی (پ.د.ک) لەسەردەمی جیاجیادا گەڕانەوە پاڵ ڕژێمی بەغدا تەنانەت دوای دەرکردنی و لەناوبردنی ژمارەیەکی زۆری کوردە فەیلیەکان لەکۆتایی ساڵانی هەشتادا و قڕ کردنی بارزانیەکانیش لەساڵی 1983 دا کیمیابارانکردنی گەلەکەمان لەساڵی 1987 – 1988 و پرۆسەی ئەنفالەکاندا . سەرکردەکانی کورد خۆیان گەیاندە بەغدا بۆ ماچکردنی سەدام حسێن کە لە دەزگاکانی ڕاگەیاندنی جیهاندا بڵاو کرایەوە بووە مایەیی سەرسوڕمانی عالەم بۆ [2] . لە ڕۆژی 1991/5/6 مێژوو نووس عیسمەت شەریف وانلی نامەیەکی بۆ سەرکردایەتی بەرەی کوردستانی نووسیبوو تیایدا گلەیی کردبوو : "ڕاستە کە دەست تێوەردانی وڵاتان مەسەلەیەکی "مرۆڤایەتی" بوو بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا مانایەکی سیاسی هەیە ئەگەر ئێوە یەک دوو هەفتە دانتان

---

[1] LA REVOLT D’L AGRIDAGH (ARRARAT) GENERAL IHSAN NOURI PASHA. P: 103-104. 1986. GENEVE

[2] ماج کردنی سەدام حوسەین لە بەرچاوی تەلەفزیونەکانی جیهاندا پاش ڕاپەرینی سالی 1991 جێگای سەرسورمانە و نیشان دەدات ڕەوشەک سیکولوژی کوون و مەترسیدارە کە سەرکردەکانی کورد توشبوونە، لە ناو ئەم حالەتە عەقلیان بەند ببوو بە وەهمی کەلابچەی دەسەلاتی دکتاتوری بەغدا کە لە حالەتی دارمان بوو، هیچ باوە بە کەرامەتی گەلگکەیان بەر چاو نەگرت، ریگا بە خویان نەدەدا چارە سەرێکیتر نوێ و جودا لە رفتاری سیاسی رابردوو، هەر رێگای گەرانەوە بو باوەشی سەدام هەلبژارد. نەیان توانی بە هزرێکی نووی چارەسەرەکی دیبلوماسی نیودەولەتی بدوزنەوە ، بەبەز و لەز چوون بو بەغدا سەدام ماچ کەن. ئەم سەرکردانەی کورد ئەمانە بوون: جەلال تالەبانی، مەسعود مەلا مستفا، نیجیرفان ادریس، کوسرەت رەسول، محەمەد مەحمود عەبدالرەحمان (سامی) فرەیدون عەبدالقادر، نەوشیروان مستەفا، روژ نوری شاویس، مەلا بەختیار، سەعدی بیرە، فازل میران، ئازاد نەجیم، رەسول مامەند، ئەرسەلان بایز. هەر ئەمانەش بوون گەلەکەمان خستە ناو ئاگری شەرمەندەی شەری ناوخوو ، حکومەتی جمهوری اسلامی ایران یارمەتی جەک بە هەردوکیان دەدا : (پدک) و (ینک) ئەم شەرە هیچ لایەن سەرکەوتو نەبو، هەر شکەستنی گەلی کورد بوو. وپاشان کەوتنە ناو پەیمانەکان لە گەل سەدام حسین، بە تایبەتی (سەروکی پدک، کە لە هەمو سەرکردەکانیتر نێزیک بوو لە سەدام حەسەین تا رژێمی رووخا لە سالی 2003.

بەخۆتان گرتباو داواتان لە کۆمەڵگای نێودەوڵەتی کردبا چارەسەرێکی سیاسیانە وەک مەرجێک داندرابا بۆ گەڕانەوەی کوردەکان بۆ ماڵەکانیان بۆ دنیا قۆناخە مرۆییەکەیان تێدەپەڕاندو دەستوەردانەکەیان دەبووە "سیاسی" و لەوانەش بوو ببێتە سەربازی ، من دڵنیام باشتر وابوو داوا لەئەنجومەنی ئاسایش و وڵاتە زلهێزەکان بکەن چارەسەرێکی سیاسیانە بکەن و نەکەونە گفتوگۆ لەگەڵ سەدامی خوێنرێژ و رژێمەکەی و نە لەگەڵ بەعسیشدا" ، لەهەمان نامەدا دەڵێ : "ئەمکارەتان وای کرد دنیا بڵێن ئەگەر بەرپرسە کوردەکانی عێراق خۆیان گفتوگۆی لەگەڵ بکەن ئێمە بۆ خۆمان ماندوو بکەین و بیر لە چارەسەری سیاسیانە بکەینەوە بۆ کێشەکەیان!" نەخێر لەدەستدانی کەرامەت و شەهامەتی نیشتیمانی و شەخسی گەیشتە ئەوەی هاوپەیمانی سەربازی لەگەڵ سەدام ببەستن بۆ ئەوەی زەمانەتی پایەی خۆیان بکەن ، هەروەها دیمەنی بەرەو بەغدا راکردن ئەوە دەردەخات کە دەستبژێری سەرکردایەتی کورد هزرەکانی لەبواری دیبلۆماسیدا سنووردارو بێ ستراتیژی بوو ، وێڕای ئەوەی شکستی 1975 رەنگدانەوەی فەشەل بوونی دیبلۆماسی بوو و گەیاندیە شکستی سەربازی بەڵام شی نەکرایەوە و پەندو عیبرەتی لێ وەرنەگیرا .

بەدیبلۆماسیەتی لەئامێزگرتن و ماچ لەبەردەم کامێرای تەلەفیزیۆنەکان جیهاندا هاوکاری سەدامیان کرد لەو تەنگژە نێو دەوڵەتیە دەرباز ببێت و گەلی خۆیان بێبەش کرد لەو گرنگیپێدانە نێودەوڵەتیە بە چارەنووس و مافە رەواکانی ، هەروەها هاوپەیمانێتیەکانی بزوتنەوەی کورد – مەلا مستەفا لەگەڵ شای ئێران – لەسەر حیسابی پەیوەندیە کوردستانیەکان بوو لەهەمان کاتیشدا زیانی بە یەکێتی نەتەوەی کورد گەیاند .

بۆ ئەوەی کۆمەڵگایەک بنیات بنێین کەرامەت و ئازادیی تاکە کەسی تێدا زامن بکرێ و لەبواری شارستانیەوە پێشکەوین پێویستە گۆڕانکاریەکی بنەڕەتی لەهەڵوێستی کۆمەڵگا بکەین دەرهەق بە دەستبژێرە حوکمڕانەکانی کوردستان و پێویستە کۆتایی پێ بهێنرێ تابکرێ دەبێ لەرێگەی دیموکراسی و دەنگدانی ئازاد و پاک بێت مێژووی حوکمڕانی دیکتاتۆری لەعیراق و نکوڵی کردن لەمافی گەل و دەستبەسەرداگرتنی ئازادیە دیموکراسیەکان پەندو عیبرەتمان دەداتێ کە لەئەنجامی ئەم سیاسەتە چەوتە هاتە کایەوە بەدرێژایی یەک سەدە . ئەم سیاسەتە هۆکاربوو بۆ بەردەوام بوونی شێوازی ستەم .لەراستیدا زیاتر لەچەتەو فەرماندەی جەنگ دەچوون و خزم خزمانێ و بڵاوبوونەوەی نەخۆشی ئینتیهازیەت و گەندەڵی لەنێو کۆمەڵگای عەرەبی و کوردیدا بەشێوەیەکی ترسناک بڵاوکردەوەو زۆر توانای زانستی و تەکنیکی لەبار برد کە رۆڵەکانی (وادی رافیدەین) لێی بەهرەمەند بوون و توندو تیژی بووە تاکە مەنتیق دەسەڵات پەنای بۆ ببات کە شەرعیەتی راستەقینەی نەبوو بۆ دەربازبوون لەتەنگژەکانیدا .

سێ ساڵی یەکەمی شۆڕشی کورد پاک و بێگەردبوبوو ، پشتی بەهێزی میللی شۆڕشگێڕ بەستبوو ، دواتر گەندەڵی تێکەوت و ململانێ لەسەر زەعامەت و پارە دەستی پێکرد بەمەش بێگەردی شۆڕشگێڕانەی لەدەستداو بووە ئامێرێک بەدەست دەستبژێر سەرکردایەتی و چۆنی بویستایە هەڵیدەسوڕاند بێ ئەوەی پابەندی بەها نیشتیمانیەکان بێت ، لەزۆر کاتدا وشەی (بزوتنەوە) یان لەجیاتی (شۆڕش) بەکار دەهێنا ، شۆڕش گۆڕانکاریەکی بنەڕەتیە سیستەمی کۆمەڵایەتی و سیاسی و

ئابووری سەرلەنوێ دەنێتەوە ، سەرکردایەتی کورد ئاراستەیەکی تەقلیدی هەبوو و بەها شۆڕشگێڕیەکانی جەماوەری کوردستانی لغاوکرد ، سەرکردەکان خەسڵەتی شۆڕشگێڕ پێویستیان نەبوو کە بۆ گۆڕانکاریە گەورەکانی کۆمەڵگا بگونجێ ، ئەودروشمانەی بەرزیان دەکردەوە گەلێ جار بۆ سەرفکردنی ناوخۆبوو نەک بۆ جێبەجێ کردن .

کاتێ کە دروشمەکان : دیموکراسی بۆ عیراق و ئۆتۆنۆمی بۆ کوردستان یان (یاکوردستان یان نەمان) رووبەڕووی هەقیقەت بوونەوە دوای رێکەوتنی 1975 ی جەزائیر ، سەرکردایەتی بێ هیچ پاساوێکی ئەخلاقی دەستبەرداریان بوون ، یەکێ لە خەسڵەتەکانی سەرکردایەتی کورد مۆنۆپۆل و کۆکردنەوەی پارەی گەلی کورد بوو لای خودی سەرۆکی پارتی و هەڵگرتنی بوو لەنێو بنەماڵەداو ئەم دۆخەش نەگۆڕا نە لەکاتەکانی شەڕدا و نە لەقۆناغەکانی ئاشتیدا و نە لەدوای شکستەکەش ئەوەش بە تاکە نمونە دادەنرێ و لەگەڵ هیچ شۆڕشێکی رزگاریخوازی دنیای سێیەم یەک ناگرێتەوە و تەنانەت یەک ئەندامی مەکتەبی سیاسیش لەخۆی رانەبینی داوای شەفافیەت بکات و سنوورێک بۆ ئەم حاڵەتە ناشەرعیەو ناشازە دابنێ بۆ ئەوەی بخرێتە بەردەستی سەرکردایەتیەکی بەکۆمەڵی سانسۆرکراوی توند وەک ئەمانەتێک لەبەردەم گەل و مێژوودا سەرۆکی پارتی سەر بەنەوەی کۆن بوو ، ئەرکە نەتەوەییەکەی سەرشانیشی وەک ئەوە وابوو زوڵمی لێ بکرێ چونکە زۆر بەرروونی لە توانای ئەو بەدەر بوو ، شوێنی گونجاو بۆ ئەو سەدەی نۆزدەیەم بوو کەچی لەنیوەی دووەمی سەدەی بیستەمدا بوو بە سەرکردە ، ئەو گرنگی بەزانست و فەرهەنگی کۆمەڵگا نەدەدا ، ئەمەش کۆسپ بوو لەبەردەم بەرەوپێشەوە چوونی بزوتنەوەی رزگاریخوازی و تێگەیشتنی بۆ رزگاری نەتەوەیی پەیوەست بوو بەناوی ئەو و دەسەڵاتی ئەو ئەگەر ئامانجەکە بەناوی حیزبێکی دی یان کەسێکی دیکە بهاتایە دی دژایەتی دەکرد ، هەردوو کوڕەکەی بەسەرچارەنووسی حیزب سەپاند لەکاتێکدا ئەوان لەتەمەنی هەرزەکاریدا بوون و تێگەیشتنیان کەم بوو بۆ ئاڵۆزکاریەکانی بارودۆخی سیاسی ناوخۆ و ناوچەیی و نێودەوڵەتی ، هەموو دەسەڵاتێکیان درابوێ و لەسەرووی هەموو ئەندامانی مەکتەبی سیاسی بوون، بۆ یەکەمین جار سیستەمی میراتگریی حیزبی دانا کە لەسەر سۆزداری تاکەکەسی بنیات نرابوو ، سەرۆکی پارتی پشتی بە دەرەبەگەکانی کورد بەستبوو و پشتگیری چڵکاوخۆرانی دەکرد و دەسەڵات بەهێزکردن لەسەر جووتیاران لەجیاتی ئەوەی جووتیارەکان لە نیری ئەوان رزگاربکات ، جووتیاران بڕبڕەی پشتی هێزی پێشمەرگە بوون و وێڕای دەستکورتییان سەفاوەتمەندانە هەرچی بەرهەمی هەیانبوو خستیانە بەردەستی هێزی پێشمەرگە بەشانازیەوە لەبەرەکانی شەڕدا قوربانییان دا بەڵام سەرکردایەتی کورد پشتگیریان لە دەرەبەگەکان دەکردبەهەموو ستەم و خەسڵەتەکانیەوە و سەپاندنی بەسەر پارتی دیموکراتی کوردستاندا . سەرکردەی بزوتنەوەکە پارەی بۆ بەرتیل و گەندەڵکردنی کۆمەڵگا بەکارهێناو دوای ئەوەی پەیوەندیەکانی لەگەڵ ئێران گەشەی کرد سەرۆکی پارتی بارەگاو دەستەو دایرەکەی خۆی لەسەر سنووری ئێران قایم کرد (حاجی ئۆمەران) بەمەش کۆنترۆڵی ئەم دەروازەی کرد کە کۆمەکی مادی و سەربازیی لێوە دەهات ، هەروەها مۆنۆپۆلی پەیوەندیەکانی دەرەوەشی کرد لەنیوەی دووەمی شەستەکانداو بەتەواوەتی لە ژیانی بەرەکانی شەڕ دوورکەوتەوە و کاری سەربازی و حیزبی و سیاسی بۆ دارودەستەکەی بەجێ هێشت کە لەواقیعدا دەوروبەرێکی سەلس بوون و گوێیان نەدایە لادان و

ستەمکاری کە بەخێراییەکی زۆر لەکوردستاندا زیادی کردو گوێیان لەمەبدەئی عەدالەت و یەکسانی نەبوو .لەسایەی حوکمڕانی ئەودا زێدەڕۆییەکی ترسناک پێشێلکردنی مافی هاوولاتیان روویدا بەتایبەتیش مافی ئافرەت ، هەروەها هەموو جۆرە لێپرسینەوەیەک لەسەر دزی و گەندەلی نەما تا وای لێهات بوو بەکاری ئاسایی ، لەئانی خوێندنەوەی ئەم کتێبەدا خوێنەر بەهەموو ئەو قۆناغانەدا رەت دەبێ . لەراستیدا مەودای نێوان رەفتاری سەرکردایەتی و خەونەکانی جەماوەری شۆڕشگێڕ گەلەک بوو ،میللەت خەباتی دەکرد و قوربانی دەدا لەپێناو گەیشتن بە مافە نەتەوەییەکانی و رزگارکردنی جوتیاران لە زوڵم و زۆری دەرەبەگەکان و کۆت و پێوەندی کۆنەپەرستی ، لەم روانگەیەوە شۆڕشێک هەبوو لەسەر ئاستی جەماوەر ، بەلأم سەرکردایەتی کورد گیانی شۆڕشگێڕیی میللەتی لەبار برد و بەردەوام بوو لە دژایەتی کردنی خواستە پێشکەوتنخوازیەکانی بەرەو دواوە گێڕانەوەی وەک چۆن خوێنەر لە بەشەکانی دواتردا دەیبینێ .

عیسمەت شەریف وانلی ئەوپەڕی سەرسامی خۆی نیشان دەدات دەرهەق بەو شێوازەی کە سەرکردایەتی کورد کۆتایی بە بزوتنەوەکە هێنا لە ساڵی 1975 دا دەڵێ : "نمونەیەک نابینمەوە شەڕێکی میللی بەم جۆرە کارەساتە کۆتایی هاتبێ و ملکەچی سەرکردایەتیەکەی بووبێ ، لەکاتێکدا میللەت سووربوو لەسەر شەڕو پێداویستیەکانی بەردەوامی پێدانی هەبوو ".

وەک ئاماژەم پێکرد بۆ ئەم کتێبە پشتم بەزۆر ئەرشیفی حکومەتی ئەمریکا و راپۆرتەکانی پەیوەست بە کێشەی کورد بەستووە کە لەلایەن ئاژانسی موخابەراتی ئەمریکی «C.I.A» ەوە وەرگرتووە کە لەم دواییەدا قەدەغەی لەسەر لاچوو ، هەروەها ئەوەی رۆژنامە نووسان و مێژوو نووسان لەسەر رووداوەکانی ئەو سالأنەیان نووسیوە لە حەفتاکانی سەدەی رابردوودا هەروەها ئەو باسکەرانەی رۆڵیان لەنێو رووداوەکاندا جا هی ناوخۆ بووبن یان هی ناوچەکە و دەوڵەتان ، ئەوەی کە پەیوەندی بە ئەرشیفی کوردەوە هەبێ تا رادەیەک بوونی نیە ، جا ئەوە لە ئەنجامی گوێ پێنەدان بووبێ یا ئەنقەس بەهەرحاڵ نەبوونی بیانوو دەداتە دەست سەرکردەی حیزب و بزوتنەوەکە ، ئەوانەی لە ئان و ساتی راستەقینەدا ملیان کەچ کرد بۆ ئەوەی خۆیان لە بەرپرسیارێتی مێژوو بدزنەوە و خەتایەکە بخەنە ئەستۆی یەکتر ، نایاسایە گەلی کورد قوربانی بدات و دواتر سەرکردەکانی ئەو راستیانەیان لێ بشارنەوە کە بووە هۆی رووخاندنی بزوتنەوەی کوردی لەساڵی 1975 . دکتۆر مەحمود عوسمان کە سەرکردەیەکی نزیکی مەلا مستەفا بوو دەڵێ : ئەو گفتوگۆیانەی لەگەڵ ئەو ولأتانە دەکران کە کۆمەکیان پێشکەش بزوتنەوەی کوردی دەکرد تۆمار نەکران و ئێمە خۆمان لە تۆمارکردنیان دەپاراست من ئێستا دان بەوەدا دەنێم کە هەڵەیەکی کوشندە بووە ..! راستە کە هەڵەیەکی کوشندەبوو ئەوە دەستدرێژی کردنە بۆ سەر مافی گەلی کورد سەبارەت بە زانینی رووداوەکانی رابردوو سوود وەرگرتن لە هەڵەکانی لە ئێستا و ئایندەدا .

سەرەتاکانی بزوتنەوەی کوردی لەوەوە سەری هەڵدا کە کۆنەپەرستانی کورد بێزارییان بەرامبەر (چاکسازی کشتوکاڵی) نیشاندا و دژایەتیان کرد و پەیوەندیان بە — ساواک — ی ئێران کرد و سەرکردە کوردەکان بێ هەڵسەنگاندنێکی تەواو تێوەگلان ئەو درووشمانەیان بەرزکردەوە کە بەمێشکی کوردا دەهات کە هیوا و ئاواتی رەوابوون ، ئەمەش وایکرد پشتیوانی جەماوەر بەدەست بێنن و بەیەکگرتوویی

لەپشت ئەو سەرکردایەتیە بوەستن و بەدرێژایی چواردە ساڵ بێ پەروا قوربانی بدەن تا ئەو ڕۆژەی سەرکردایەتی کورد بڕیاری دا دەستبەرداری میللەت بێت و کۆتایی بە بزوتنەوەکە بێنێ بەڵام بێ ئەوەی دەستبەرداری سەرکردایەتی کردن بێت .خوێنەر لەم کتێبەدا تێڕوانینێکی ناوخۆیی دەبینی بۆ ڕووداوەکان کە من شاهید بووم لەسەریاندا بەدەگمەن ئاماژەیان بۆ کراوە هۆکارەکەش لەوانەیە ترس بووبێ یان پاراستنی سەلامەتی خۆیان بووبێ بەڵام گوێم نەداوەتێ و لەخەسڵەتی مندا نیە دەرهەق بەزوڵم و زۆری بێدەنگ بم .

ئەم کتێبە لەگەڵ ڕەوتی فیکری باوی ئێستای کۆمەڵگای کوردی ناگونجێ کە بەرهەمی پڕوپاگەندەی حیزبیی چەواشەکار سەربریش نیە بڵاوکردنەوەی پەرچەکرداری توندی لێ بکەوێتەوە ، جمس و پرسدین دەڵێ : (کاتێ درۆ هەڵبەستراوەکان وردە وردە دەفرۆشرێن بەدرێژایی نەوەکان وەک ڕاستی دەردەکەون وەک ئەوەی پێچەوانەی مەنتیق بن ، ئەوانەش کە داکۆکی لێ دەکەن وەک شێتێک دێنە بەرچاو ورێنە بکات) ئەوەیە حاڵەتی کۆمەڵگای کوردی ئێستا ، بەڵام من دڵنیام کە گەلە تێکۆشەرەکەمان لەکاریگەری دەرمانە هۆشبەرەکان بەئاگا دێت «پڕۆپاگەندە چەواشەکارەکان » هەروەها ئەو ڕاستیانە دەخاتە ڕوو کە بە چاک و خراپیەوە کاریگەریی لەسەر ئێستاو ئایندەی خەباتی ڕزگاریخوازیەکەیدا هەیە کە ئەمەش پێویستەو گەلان زیندو چاوپۆشی لێ ناکەن .. دیارە کە گەلی کوردستانیش لە کاروانی شۆڕشەکانی خۆرهەلات دابراو نیە کە لە سەرەتای ساڵی 2011 دا سەریان هەڵداوەو دیواری ترسیان شکاندووە و دژی گەندەڵی حوکمڕانی بنەماڵەکان وەستاون کە وێنەیەکی خراپیان لای زۆربەی زۆری ڕۆڵەکانی گەل نیشان داوە و داوای گۆڕانکاریەکی بنەڕەتی دەکرێ لە کوردستاندا .

ئەیوب بارزانی

جنێف – سویسرا ئاداری 2011